

23. Kansanhuolto

Kansanhuoltolautakunta

Lautakunnan kokoonpano. Kansanhuoltolautakuntaan kuuluivat kaupunginvaltuuston tammikuun 1 p:nä valitsemina: puheenjohtajana toimitusjohtaja J. Laakso, varapuheenjohtajana talousneuvos J. Heitto sekä jäseninä agronomi E. Beaurain, kaupungineläinlääkäri O.W. Ehrström, kirjeenvaihtaja H. Kalkkinen, majuri G.E. Kyläsalo, toimitusjohtaja A. Liukkonen, postimies L. Railo, toimitsija L. Saaresto, toimitsija S. Winter ja filosofian maisteri A. Voipio-Juvas.

Kaupungin edustajana lautakunnassa oli edelleenkin rahatoimenjohtaja E. von Frenckell.

Keskusjaosto. Kansanhuoltolautakunta valitsi tammikuun 30 p:nä pitämässään ensimmäisessä kokouksessa keskusjaostoon: puheenjohtajaksi lautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajaksi lautakunnan varapuheenjohtajan sekä jäseniksi lautakunnan jäsenet Beaurainin, Kyläsalon, Liukkonen ja Winterin. Varajäseninä olivat kaupungineläinlääkäri Ehrström, kirjeenvaihtaja Kalkkinen, postimies Railo ja filosofian maisteri Voipio-Juvas.

Kansanhuoltolautakunnan ja sen keskusjaoston toiminta. Lautakunta kokoontui kertomusvuonna 12 kertaa, pöytäkirjojen pykälämäärä oli 120 (v. 1951 vastaavat luvut olivat 12 ja 155). Keskusjaosto kokoontui yhden kerran, pöytäkirjojen pykälämäärä oli 11. Lautakunnassa ja sen keskusjaostossa käsitellyt asiat vastasivat yleensä laadultaan ja lukumäärältään lähinnä edellisinä vuosina käsitellyjä asioita. Johtuen siitä, että kansanhuoltolautakunta on kokouksissaan samalla käsitellyt keskusjaoston toimintapiiriin ja ratkaisuvalltuuksiin kuuluvia asioita, ei keskusjaoston ole tarvinnut pitää useampia omia kokouksiaan.

Päätökset. Kansanhuoltolautakunta teki seuraavat lopulliset päätökset: keskusjaoston asettamisesta (30.1. 3 §); lautakunnan pöytäkirjojen pitämisestä nähtävinä lautakunnan jäsenille yhden viikon ajan niiden valmistumisesta alkaen (30.1. 4 §); virkaeron myöntämisestä lähetti I. Heikkilälle (30.1. 10 §); ilmoituksesta sosiaaliministeriölle lautakunnan kielteisestä kannanotosta yleensä hintojen ja maksujen korottamiseen nähden ja että kyseinen kannanotto olisi sovellettava myös Suomen Kähertäjien Liiton muutoksenhakuun (30.1. 11 §); lautakunnan kokousajoista ja pöytäkirjojen tarkistamisesta (30.1. 14 §); kansanhuollonjohtajan v. 1951 käyttämättä jääneen 29 työpäivän vuosiloman käyttämisestä maaliskuu- ja toukokuussa 1952 (20.2. 27 §); kansanhuoltotoimiston ryhtymisestä asianmukaisiin nk. olympia-ostokorttien ja yleis-ostokorttien vaatimiin toimenpiteisiin (2.5. 55 §); 18 työpäivän vuosiloman myöntämisestä kansanhuollonjohtajalle syyskuun 1 p:stä alkaen (6.8. 84 §); sanomalehtien tilaamisesta kansanhuoltotoimistolle v:ksi 1953 (6.11. 102 §); kansanhuoltolautakunnan ja -toimiston talousarvioehdotuksen hyväksymisestä v:ksi 1953 (6.8. 83 §).

Esityksiä tehtiin palkkalautakunnalle kansanhuoltojohtaja V. Svanströmin jäämisestä virkaansa edelleen v:n 1953 loppuun (27.8. 93 §); kauppa- ja teollisuusministeriölle Osuusliike Elannon ja Vainvienti Valion välisessä kulutusmaitoa koskevassa asiassa (11.11. 109 §); sosiaaliministeriölle, että kansanhuoltolautakunta yhtyen kaupungin terveydenhoitolautata-

kunnan lausuntoon puoltaa pastöroidun maidon tasausrahaston lakkauttamista nykyisessä muodossaan ja että rahaston tehtävät siirretään Helsingin Maidontarkastusyhdistykselle tietyin edellytyksin (6.5. 58 §) ja kaupunginhallitukselle lisämäärärahan myöntämisestä tilille Tilapäiset viranhaltijat ja Vuokrat (6.11. 103 §).

Muita esityksiä tehtiin eräiden joulukuun 31 p:nä 1951 voimassa olleiden kansanhuolto- ja hintasäännöstelyä koskevien säännöksiensä sekä päätöksien ja määräysten toimittamisesta lautakunnan uusille jäsenille (20.2. 26 §) että sosiaaliministeriön hintaosasto määritteli, mihin hintaryhmään teatterien, konserttien, iltamien, baarien, kioskien yms. tarjoulupaikat kuuluvat niissä vallitsevien erilaisten hintojen vuoksi (20.3. 40 §); nykyään myytävän margariinin laadun parantamisesta ja asian esittämisestä kauppa- ja teollisuusministeriölle (20.3. 41 § ja 27.5. 65 §); ulkolaisen lihan tuonnista maahan lihan saannin helpottamiseksi ja hintojen nousun estämiseksi kertomusvuoden kesällä ja esityksen tekemisestä kauppa- ja teollisuusministeriölle (20.3. 42 §); että lautakunta pyytäisi jotakin tilastotoimistoa selvittämään jakelusäännöstelyn kustannukset koko maassa ja kannattaako jatkaa jakelusäännöstelyä yksistään sen vuoksi, että siinä olevat tarvikkeet lasketaan elinkustannusindeksiin kuuluviksi (20.3. 43 §); että kansanhuoltotoimisto ryhtyisi tarpeen vaatimiin toimenpiteisiin sen johdosta, että säilyketehdas Mensa oy. Hämeenlinnasta on laskenut kauppaan säilöttyä Retkimakkara -nimistä tuotettaan, jonka tölkkiin on merkitty sen sisältävän noin 20 makkaraa, mutta avattaessa on todettu sen sisältävän yleensä vain 13-16 makkaraa, ja tutkintamateriaalin lähettämisestä sosiaaliministeriölle mahdollisia toimenpiteitä varten (20.3. 44 § ja 27.5. 66 §); eräiden liikkeiden yleisöltä ottamista kohtuuttomista maksuista puhelimen käytöstä ja epäkohdan korjaamisesta (2.5. 56 §); Helsingissä jaettavan vakioimispakosta vapautuneen kulutusmaidon rasvapitoisuuden korottamiseksi 4:ään painoprosenttiin (27.5. 67 §, 30.6. 69 §, 6.8. 82 §, 27.8. 92 §, 3.12. 119 § ja keskusj. 19.6. 10 §) ja kananmunien korkeista hinnoista ja niiden vaihteluista sekä toimenpiteistä näiden ilmiöiden poistamiseksi (6.11. 107 §).

Kansanhuoltotoimiston järjestely. Kansanhuoltotoimiston sisäinen järjestely oli kertomusvuonna sama kuin edellisenä vuonna. Mitään sellaisia muutoksia toimiston tehtävien tai niiden laajuuden suhteen, jotka olisivat aiheuttaneet järjestelyn muutoksen, ei tapahtunut. Toimistossa oli näin ollen edelleen kaksi osastoa, nimittäin yleinen eli kansliaosasto sekä kauppa- ja ostokorttiosasto, joista vain viimeksi mainitulla oli oma osastonjohtajansa apulaisosastonjohtajineen. Yleiseen osastoon kuului kolme tarkkailijaa käsittävä tarkkailuelin.

Kirjeenvaihto. Kansanhuoltotoimiston kirjaamoon saapui kertomusvuonna 3 234 kirjelmää (v. 1951 4 069) ja lähetettiin 5 564 kirjelmää (v. 1951 8 200). Kirjeenvaihto vähentyi täten huomattavasti, ts. noin 28 %, mikä vähennys lähetettyjen kirjelmien osalta osaksi johtui siitä, että välitön kirjeenvaihto vähittäiskauppa- ja liikkeiden kanssa supistettiin ja osaksi siitä, että ostokortin hakemusjäljennökset muille kansanhuoltolautakunnille yleisen ostokorttijakelun jälkeen yleensä lähetettiin suuremmissa erissä eikä yksitellen.

Kansanhuoltotoimiston henkilökunta. Kansanhuoltotoimiston virkasuhteessa kaupunkiin olleiden viranhaltijain lukumäärä oli kaupungin talousarvion mukaan kertomusvuoden alussa 23, joista kaksi, nimittäin lähetti ja siivooja talousarvion vahvistamisen jälkeen siirrettiin työsuhteeseen kaupunkiin vähentämättä heidän virkasuhteen perusteella helmikuun loppuun 1952 mennessä saavuttamiaan etuuksia.

Kansanhuoltotoimisto menetti lokakuun 14 p:nä yhden viranhaltijoistaan. Tarkkailija, merikapteeni A. Vuoristo kuoli sydänhalvaukseen kotonaan. Hänen virkaansa ei kertomusvuonna täytetty.

Kesälomasijaisia ja tilapäiseen palvelukseen ns. olympia-ostokorttien jakelua varten otettuja toimistoapulaisia kansanhuoltotoimistolla oli 3 ja 1 siivooja seuraavina aikoina: 1 toimistoapulainen 1.6-31.8, 1 toimistoapulainen 1.7-31.8 ja 1 toimistoapulainen 1.7-15.8 sekä siivooja 16.6-15.7.

Viranhaltijain sairaustapausten lukumäärä pysyi suurin piirtein ennallaan. Aiempana olevat tiedot osoittavat tilannetta v. 1952 ja 1951.

	1952	1951
Lyhytaikaiset sairauspoissaolot	231 työtuntia	469 työtuntia
Pitempiaikaiset (lääk.hoitoa vaat.)	1 360 "	732 "
Poissaolotunteja yhteensä	1 591 "	1 201 "
Poissaolotyöpäiviä	244	185
Sairausprosentti normaalitö- päivien kokonaismäärät hu- mioon ottaen	4.1 %	3 %

Sairausprosenttia voidaan pitää hyvin kohtuullisena, ottaen mm. huomioon lyhytaikaisten sairaustapausten lukumäärän huomattava vähentyminen.

Joulukuussa suoritettiin kaupungin tuberkuloositoimiston Helsingin kaupungin virastojen henkilöiden röntgentarkastus, johon kansanhuoltotoimiston koko henkilökunta lukuunottamatta yhtä pitemmän aikaa sairastanutta osallistui.

Kansanhuoltotoimiston toiminta. Toimiston työ jatkui suurin piirtein samojen suuntaviivojen mukaan kuin edellisenä vuonna. Työmäärä vastasi myös edellisen vuoden työmäärän suuruusluokkaa ja laajuutta, joten työvoiman vahvuuteen nähden ei ole voitu tehdä supistuksia. Olympia-ostokorttien jakelu aiheutti tilapäisesti työmäärän pienehkön lisäyksen kuitenkin ilman suurempaa merkitystä, koska korttien kysyntä oli odottamattoman laimeata. Yleisöpalvelua suoritettiin pääpiirtein samassa mittakavassa kuin v. 1951. Mainittakoon kuitenkin, että yleisostokorttinsa kadottaneiden henkilöiden ja kadotettujen korttienkin lukumäärät vähentyivät edellisen vuoden lukumääriin verrattuna. Korttikauden, lokakuun 1 p:n 1951 ja syyskuun 30 p:n välisenä aikana tehtiin toimistolle 3 261 kirjallista ilmoitusta ostokortin kadottamisesta, olleen kadotetuiksi ilmoitettujen korttien kokonaismäärä 4 410 edellämainittujen ilmoitusten perusteella. Kuolleiden ja ulkomaille matkustaneiden Y-korttien palautuksissa havaittiin viime jakelukauden aikana parannusta sikäli, että kuolinpesät ja muut tässä mainitut henkilöt entistä tarkemmin noudattivat ostokorttien palauttamista kansanhuoltotoimistolle koskevia määräyksiä.

Tarkkailutyö kertomusvuonna oli samanluontoista ja työmäärä jokseenkin samaa suuruusluokkaa kuin v. 1951. Tarkkailukohteiden luonne ja tarkkailu- sekä tutkintatapausten lukumäärä pysyivät suurin piirtein samoina kuin v. 1951. Yksityisten henkilöiden hintoja ym. asioita koskevat puhelintiedustelut lisääntyivät melkoisesti. Edelleen vaativat ostokorttiasioiden, mm. ostokortteja koskevien väärinkäytösten selvittelyt runsaasti aikaa ja työtä.

Olympia-ostokorttien (O-korttien) jakelu ulkomaalaisille olympiakisojen aikana. Kauppa- ja teollisuusministeriön kesäkuun 4 p:nä tekemän päätöksen mukaan oli heinäkuun 10 p:n ja elokuun 10 p:n välisenä aikana annettava maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle erityinen ministeriön vahvistama ostokortti O, jota tehdyssä päätöksessä sanottiin ulkomaalaisen ostokortiksi.

Kauppa- ja teollisuusministeriö vahvisti päätöksellään kesäkuun 12 p:nä O-kortin kolmelle kupongille saatavat tarvikemäärät.

Ennen näiden erikoiskorttien jakelun alkamista heinäkuun 10 p:nä kansanhuoltotoimistolle lähetettiin 20 000 kpl numeroituja O-kortteja. Kansanhuoltotoimisto oli siihen mennessä valmistautunut vastaanottamaan O-kortin hakijoita ja mm. jakelua silmälläpitäen ottanut tilapäiseen palvelukseen ja omien viranhaltijoidensa kesälomasijaisiksi kolme kielitaitoista ylioppilasneitosta.

O-korttien jakeluyrityksen lopputulos jäi odottamattoman laihaksi ja heikoksi ja syynä siihen lienee ennen kaikkea tiedotustoiminnan puute. Kaiken kaikkiaan jaettiin 27 jakelupäivän kuluessa 900 kpl O-kortteja. Ensimmäisenä jakelupäivänä heinäkuun 10 p:nä jaettiin kolme korttia ja suurin lukumäärä, 122 kpl jaettiin heinäkuun 21 p:nä. Jakelu päättyi elokuun 8 p:nä.

Ostokorttien yleinen jakelu. Kansanhuoltotoimiston tiedustelun johdosta kauppa- ja teollisuusministeriön kansanhuolto-osasto ilmoitti kirjelmällä huhtikuun 18 p:nä, että kertomusvuonna tullaan entiseen tapaan järjestämään yleinen ostokorttien jakelu ja että uudet Y-kortit astuvat voimaan lokakuun 1 p:nä. Kertomusvuonna oli annettava uusi kortti hakijalle erikoista ostokorttihakemusta vastaan kuten edellisenäkin vuonna.

Jakeluhenkilökunta. Ylimääräinen jakeluhenkilöstö vastaanotettiin sanomalehti-ilmoituksen perusteella. Ilmoittautuneita oli yhteensä 116, joista jakelutyöhön hyväksyttiin 70. Näistä jäi kuitenkin työhön saapumatta 9, joten ylimääräisten jakeluvirkailijoiden alkuvahvuus oli 61. Tästä lukumäärästä oli 65 % sellaisia henkilöitä, jotka vuosina 1949-1951 olivat osallistuneet vähintään 2 kertaa korttijakeluihin Helsingissä ja joille näin ollen maksettiin ylempi tuntipalkka 140 mk/t, alemman tuntipalkan ollessa 115 mk/t kuten edellisenäkin vuonna. Ylimääräisen jakeluhenkilökunnan yleistaso ja pätevyys olivat kertomusvuonna paremmat kuin edellisenä vuonna.

Kansanhuoltotoimisto asetti omasta henkilökunnastaan 6 virkailijaa johtohenkilöiksi eri pituisiksi ajoiksi tarpeen mukaan ja oli ne osaksi korvattava tilapäisillä toimihenkilöillä keskeytyksen välttämiseksi toimiston omissa töissä ja tehtävissä.

Jakeluhenkilökunnalle järjestettiin syyskuun 3-4 p:nä luennot ja käytännölliset harjoitukset, joissa selostettiin jakelutyön kulku, eri virkailijoiden tehtävät ja työmenetelmät. Henkilökunnan tällainen valmistaminen tehtäviensä suorittamiseen ja hoitamiseen osoittautui erittäin tarpeelliseksi jakelutoiminnan alkuaikoina tavallisesti esiintyvien virheellisyyksien välttämiseksi ja eliminoimiseksi ja on syytä vastedeskin kiinnittää huomiota harjoittelun järjestämiseen.

Ostokorttien jakelu. Ostokorttien jakelu kaupungin asukkaille tapahtui seuraavan suunnitelman mukaan: syyskuun 5 p:n ja 13 p:n välisenä aikana hakemusten jättäminen jakelukansliaan ja ilmoituskorttien lähettäminen talojen edustajille ja syyskuun 10 p:n ja 24 p:n välisenä aikana ostokorttien jakelu talojen edustajille jakelukansliassa. Syyskuun 10 p:n ja 12 p:n välisenä aikana hakemusten vastaanotto ja ostokorttien jakelu kuudessa jakelupaikassa liitosalueella ja syyskuun 16 p:n ja 18 p:n välisenä aikana neljässä jakelupaikassa liitosalueella.

Ostokorttien jakelu kantakaupungin ja liitosalueiden yksityisille hakijoille suoritettiin jakelukansliassa syyskuun 18 p:n ja 30 p:n välisenä aikana ja ostokorttien jakelu vähintään 6 kuukautta maassa oleskelleille ulkomaalaisille suoritettiin syyskuun 18 p:stä alkaen.

Jälkijakelu alkoi lokakuun 1 p:nä jakelukansliassa ja lokakuun 16 p:n ja 31 p:n välisenä aikana kansanhuoltotoimistossa.

Ostokorttien jakelu talojen välityksellä on edullisin jakelujärjestelmä sekä kaupungin asukkaille että kansanhuoltotoimistolle. Aasukkaat säästävät aikaa ja välttävät jonotusta ja odotusta, mutta maksavat 20 mk ostokortin hakemusta kohden, enintään kuitenkin 80 mk perhettä kohden talon edustajalle. Kansanhuoltotoimisto voi valmistaa eri taloille annettavat korttimäärät valmiiksi ja jakaa ne määräpäivänä talojen edustajille aiheuttamatta heille tarpeetonta ajanhukkaa.

Talojen edustajat suhtautuivat yleensä entistä huolellisemmin tehtäviinsä, minkä vuoksi ei enää esiinny niin paljon virheellisyyksiä heidän jakelutyössään kuin ennen. Kansanhuoltotoimisto puolestaan pyrki helpottamaan talojen edustajain työtä yleisen korttijakelun aikana.

Kertomusvuoden yleisessä ostokorttien jakelussa jaettiin 3 120 talolle yhteensä 271 143 kpl uusia Y-kortteja. Liitosalueilla jaettiin yksityisille hakijoille yhteensä 44 355 kpl, yksityisjakelussa jaettiin jakelukansliassa ja kansanhuoltotoimiston ostokorttiosastossa 33 064 kpl, josta ulkomaalaisille 513 kpl ja jälkijakelussa 27 075 kpl Y-kortteja.

Kaiken kaikkiaan jaettiin v:n 1952 yleisen ostokorttijakelun aikana seuraavat määrät Y-kortteja: varsinaisena jakeluaikana syyskuun 1 p:n ja 30 p:n välisenä aikana yhteensä 348 562 kpl Y-kortteja. Tähän lukumäärään sisältyy eräälle asuintalolle lokakuun 2 p:nä annetut 67 kpl. Jälkijakelussa 27 075 kpl eli kaiken kaikkiaan 375 637 kpl ostokortteja.

Jakelutoiminnan kehitys vv.1949-1952. Alempana olevasta taulukosta ilmenee yleisten ostokorttijakelujen kehitys vv. 1949-1952. V. 1949 oli kaksi yleistä ostokorttijakelua, joista vain toinen, syyskuun jakelu on otettu huomioon taulukossa.

Jakelujärjestelmä ja jakeluvaiheet	1949	1950	1951	1952
	Jakeluaajat			
	5.9-19.11	4.9-31.10	5.9-31.10	5.9-31.10
Talonjakelujärjestelmää käyttäneiden talojen lukumäärä	3 098	3 004	3 110	3 120
Asuintalojen välityksellä jaettu Y-kortt.	252 744	246 760	266 070	271 143
Liitosalueiden asukkaille " "	35 929	40 084	44 205	44 355
Yksityisille hakijoille " "	67 341	76 703	59 584	60 139
Yhteensä	356 014	363 547	369 859	375 637
Yksityisille hakijoille (kohdat 2 ja 3) jaettu	103 270	116 787	103 789	104 494

Yleisen ostokorttijakelun päätyttyä lokakuun 31 p:nä jaettiin kansanhuoltotoimistossa voimaantulleita yleisostokortteja marraskuussa 1 663 kpl ja joulukuussa 1 252 kpl, joten näitä uusia yleisostokortteja oli jaettu kertomusvuonna kaikkiaan 378 552 kpl. Mainittakoon, ettei koko jakelun aikana sattunut mitään Y-korttien virheantoa.

Uutta kortistoa järjestettäessä ja tarkkailtaessa todettiin vuoden loppuun mennessä 25 tapausta, joissa sama henkilö oli saanut kaksi tai useampia lokakuun 1 p:nä voimaan tulleita Y-kortteja. Kukin tapaus tutkittiin erikseen ja kaikissa selvissä rikostapauksissa pyydettiin poliisiviranomaisten toimenpidettä syytteen nostamiseksi asianomaisia vastaan.

Kortistolla on myös se käytännöllinen merkitys, että veroviranomaiset voivat saada siitä veronsa maksamatta jättäneiden henkilöiden osoitteet, kuten on tapahtunutkin. Edelleen kortisto on apuna poliisiviranomaisille rikoksien ja säännöstelyrikosten selvittämiseksi sekä epäselvien ostokorttiasioiden selvittämistä varten yhteistoiminnassa muitten kansanhuoltolautakuntien kanssa.

Ostokorttijakelun kustannukset. Yleisen ostokorttijakelun aiheuttamia palkkamenoja varten oli kertomusvuoden talousarviossa varattu 3 milj. mk ja jakelukanslian vuokraa varten 250 000 mk. Määräraha 3 milj. mk oli tarkoitettu yksinomaan jakeluhenkilökunnan palkkaamista varten, joten jakelun muut menot oli suoritettava talousarvion muilta määrärahamomenteilta. Kansanhuoltotoimistolle kertomusvuonna varattu määräraha, 250 000 mk jakelukanslian vuokraamista varten oli ehdotettu otettavaksi talousarvioon edellytyksellä, että jakelukanslia olisi voitu sijoittaa Stadionille kuten v. 1951. Stadionia ei kuitenkaan voitu asettaa jakelukanslian käytettäväksi, vaan vuokrasi kaupunki Pohjoismaiden Yhdyspankin omistaman entisen, Pohj. Esplanaadinkadun 19:ssä sijaitsevan pankkihuoneiston 186 910 mk:n kuukausivuokrasta lämpöineen 2 kuukauden ajaksi. Tarvittavan 123 820 mk:n lisämäärärahan kaupungin kiinteistölautakunta kesäkuun 30 p:nä oikeutti talo-osaston siirtämään kansanhuoltotoimiston tilille Vuokrat.

V:n 1952 ostokorttien jakelukustannukset nousivat seuraaviin määriin: jakeluhenkilökunnan palkkamenot 2 440 400 mk, vuokrat 373 820 mk, painatuskustannukset 92 189 mk, ilmoitukset 160 025 mk, jakelukanslian kunnostus 68 423 mk ja kuljetuskustannukset 52 210 mk eli yhteensä 3 187 067 mk.

Jakelukustannukset jaettua ostokorttia kohti olivat: 1) Ottaen huomioon kaikki jakelun aiheuttamat kustannukset 8.46 mk, 2) Ottaen huomioon palkkamenot aikana 1.9-13.12.52 6.50 mk, 3) Ottaen huomioon palkkamenot aikana 1.9-31.10.52 5.98 mk (v. 1951 6.23 mk).

Vertailun vuoksi mainittakoon, että v. 1950, jolloin yleisostokortit jaettiin ilman erikoista hakemusta, vaan vain v:n 1949 Y-kortin tarkkai-

luluskoja vastaan, joita ei aakkostettu eikä voitukaan aakkostaa, palkkameno jaettua Y-korttia kohti oli 2.92 mk.

Kaikissa tähän asti toimeenpannuissa yleisissä ostokorttien jakeluisissa on tehty se havainto, että hakijat jopa jakeluvirkailijatkin sekoittivat Y-kortin tarkkailuluskan ja kortin kantaosan keskenään ja että nämä erehdykset tai väärinkäsitykset aiheuttivat paljon kiusaa niin hyvin hakijoille kuin jakeluviranomaisille. Parannuksen aikaansaamista varten asiassa kansanhuoltotoimisto esitti kauppa- ja teollisuusministeriölle, että, mikäli vastedes toimeenpannaan yleisiä ostokorttien jakeluja, Y-kortissa tehtäisiin tarpeelliset muutokset, esim. siten, että tarkkailuluskan väri olisi toinen kuin kortin muu osa ja että liuskaan painettaisiin sana tarkkailuluska.

Kauppa- ja ostokorttiosasto. Kertomusvuoden aikana olivat jakelusäänöstelyssä samat elintarvikkeet kuin edellisenäkin vuonna, nimittäin sokeri, kahvi, margariini (+ laardi) ja riisi.

Vuoden alusta siirryttiin sokerin ja margariinin tilityksissä kauppa-liikkeissä entisestä perusvarastojärjestelmästä ns. lähetysilmoitusjärjestelmään, jota menetelmää käytettiin jo aikaisemmin muiden tarvikkeiden tilityksissä. Muutos ei olennaisesti lisännyt eikä vähentänyt osaston työ määrää, mutta selvensi varsinkin vähittäisliikkeiden osalta ko. tarvikkeiden tilinpittoa. Tilitettävien kuponkien määrä väheni, mutta tilitysten lukumäärä lisääntyi, sillä perusvarastojärjestelmän vallitessa vain tukkuliikkeet olivat suorittaneet sokerin ja margariinin osalta tilitykset kansanhuoltotoimistolle, jolloin maaseudunkin vähittäisliikkeiden kuponkeja tilitettiin tukkuliikkeiden välityksellä Helsinkiin.

Kertomusvuoden perusannokset henkilöä ja kuukautta kohden olivat: sokeria 1.5 kg, kahvia 250 g ja margariinia 250 g. Edellisenä vuonna vain sokeri ja margariini sisältyivät perusannoksiin, kun sen sijaan kahvia oli jaettu ainoastaan tilapäisesti.

Ylimääräisesti ja tilapäisesti suoritettiin kertomusvuoden aikana seuraavat jakelut: sokeria 30.6-31.8 (2 kg), margariinia 28.1-29.2, 17.11-13.12, 15.12-10.1 ja 15.12-31.1 (250 g), laardia 22.12.52-31.1.53 (250 g) ja riisiä 15.2-31.5, 1.5-31.5, 15.7-31.8 ja 1.10-31.10 (400 g) sekä 15.12-31.1 (300 g).

Ylimääräisiä jakeluja suoritettiin yhteensä 11 (v. 1951 21). Vähennys johtui pääasiassa korttikahvin siirtymisestä perusannosten joukkoon.

Osasto myösi kertomusvuoden aikana ostolupia yhteensä 10 547 kpl (v. 1951 23 123). Vähennys johtui suurimmalta osalta ns. ostolupakahvin (= verokahvin) jaon lopettamisesta ravintoloille, hautajaisiä, häitä sekä syntymäpäiviä varten kertomusvuoden aikana. Ostolupien kokonaismäärästä jaettiin ulkomaalaisille 5 912 kpl, muille yksityisille 28 kpl sekä laitoksille, sairaaloille yms. 4 607 kpl. Viimeksimainitut jakautuvat tarvikkeiden ja kilomäärien mukaan seuraavasti:

	Sokeri, kg	Hillosokeri, kg	Kahvi, kg	Margariini, kg	Riisi, kg
Apteekit	25 309	-	-	-	-
Laitokset	72 629	4 286	3 785	12 830	3 034
Laivat	3 744	313	1 521	535	241
Sairaalat	82 945	1 604	141	21 887	2 827
Yhteensä	184 627	6 203	5 447	35 252	6 102

Osastossa tarkistettiin kertomusvuoden aikana tilityksiä sekä tarkistettiin ja laskettiin seuraavat määrät kuponkeja, ostolupia ja lähetysilmoitusten B-kappaleita:

	Kupongit:	Ostoluvat:	Lähetysilmoitukset, B	Tilitykset:
Sokeri	14 798 882 kpl	5 942 kpl	66 850 kpl	5 607 kpl
Kahvi	4 881 397 "	3 723 "	122 511 "	5 528 "
Margariini	3 789 927 "	2 863 "	41 500 "	5 505 "
Riisi	1 868 575 "	1 044 "	16 662 "	1 969 "
V. 1952 yht.	25 338 781 kpl	13 572 kpl	247 523 kpl	18 609 kpl
(V. 1951 yht.)	33 274 322 "	28 129 "	95 535 "	ei tilastoa).

Tilityksissä sattuneiden vajauksien vuoksi anoi 25 liikettä kansanhuoltotoimiston kautta kauppa- ja teollisuusministeriöltä vapautusta selvityksentekovelvollisuudesta kertomusvuoden aikana. Näistä ministeriö vapautti 18 ja hylkäsi 7. Lisäksi ministeriö vapautti selvityksentekovelvollisuudesta 3 sellaista liikettä, jotka olivat sitä anoneet suoraan ministeriöltä. Suurin osa vapautusanomuksia koski liikkeissä sattuneita varkaustapauksia.

Maidontarkastamon antamien tarkistettujen tietojen mukaan tuotiin kertomusvuoden aikana Helsinkiin 124 346 425 l maitoa, josta tarkastusmaitoa 5 250 766 l ja tilausmaitoa 205 032 l. Tilausmaidon myyvät liitosalueilla olevat karjanomistajat suoraan kuluttajille. Eniten tuotiin maitoa toukokuussa, 11 343 001 l ja vähiten lokakuussa, 9 864 313 l. Kermaa tuotiin yhteensä 990 966 l, josta määrästä eniten toukokuussa, 125 141 l ja vähiten helmikuussa, 50 424 l.

Helsinkiin v. 1952 tuotu maito- ja kermamäärä litroina.

	Maitoa	Tarkastus- maitoa	Tilaus- maitoa	Maitoa yht.	Kermaa
Tammikuu	9 729 899	398 561	19 610	10 148 070	79 569
Helmikuu	9 502 478	422 363	16 057	9 940 898	50 424
Maaliskuu	9 995 315	470 815	16 816	10 482 946	66 130
Huhtikuu	10 208 686	491 888	16 710	10 717 284	99 546
Toukokuu	10 813 003	511 455	18 543	max. 11 343 001	125 141
Kesäkuu	10 234 988	499 772	20 285	10 755 045	112 180
Heinäkuu	10 401 710	459 124	19 810	10 880 644	98 561
Elokuu	9 714 532	431 544	18 145	10 164 221	77 268
Syyskuu	9 593 814	392 576	17 357	10 003 747	64 896
Lokakuu	9 473 674	373 827	16 812	min. 9 864 313	68 485
Marraskuu	9 476 351	388 134	11 855	9 876 340	63 372
Joulukuu	9 746 177	410 707	13 032	10 169 916	85 394
Yhteensä	118 890 627	5 250 766	205 032	124 346 425	990 966

Osasto jakoi kertomusvuonna yleisostokortteja seuraavat määrät (lukiuihin eivät sisälly v. 1952 yleisessä ostokorttien jakelussa ja sitä seuranneessa jälkijakelussa jaetut kortit):

	Kpl		Kpl
Vastasyntyneet	6 268	Ulkomaalaiset	1 830
Sotapalveluksesta vapautuneet	1 520	Ulkomailta saapuneet	1 026
Vankilasta vapautuneet	111	Merimiehet	201
Laitoksista vapautuneet	546	Kadotettujen tilalle	2 720
Vanhaa korttia vastaan	2 655	Vaihtoja	455

Yhteensä 17 332 kpl

Matkustamisen, sotapalvelukseen astumisen, kuolemantapausten yms. syyn johdosta palautettiin osastolle yhteensä 6 569 kpl Y-kortteja (v. 1951 8 837 kpl).

Valtioneuvoston antaman päätöksen mukaan osasto jakoi ns. tasausmiljardin määrärahasta avustuksia 101 viljelijälle maatalouden tuotannon kohottamiseksi yhteensä 561 800 mk:n arvosta väkilannoitteiden ja maatalouskalkin ostotodisteiden muodossa. Anojia oli kaikkiaan 181.

Valtioneuvoston päätöksen lokakuun 18 p:nä 1951 mukaista osittaista hinnanalautusta maatalouskoneisiin käytetystä bensiniistä anoi osaston kautta kaikkiaan 10 tilaa. Hinnanpalautuksen ratkaisi ja maksoi maataloushallitus.

Valtioneuvoston päätöksen mukaan osasto jakoi pienviljelijöille myönnettävistä väkirehujen hinnanalennusmäärärahoista kahdelle pienviljelijälle yhteensä 9 825 mk ostotodisteina.

Tarkkailujaosto. Tarkkailujaoston toiminta oli kertomusvuonna suunnilleen yhtä vilkasta kuin edellisenä vuonna. Tarkkailijoita oli kansanhuoltotoimistossa lokakuun 15 p:ään asti 3. Yhden tarkkailijan kuoltua lokakuun 14 p:nä jätettiin hänen virkansa täyttämättä eikä sitä v:n 1953 alussa vielä oltu täytetty. Syynä siihen oli se, että tarkkailutehtävissä oli

havaittu tiettyä, mahdollisesti tilapäistä vähennystä, joten toimisto yritti ainakin toistaiseksi tulla toimeen vähennetyllä työvoimalla tarkkailujaostossa.

Tarkkailujaosto suoritti kertomusvuoden aikana hintatarkkailua ja inventointeja, selvitti epäselviä korttiasioita ja ostokorttien saannissa ja käytössä ilmenneitä väärinkäytöksiä sekä antoi säännöstelymääräyksiin perustuvia ohjeita ja neuvoja yleisön pyynnöstä.

Tarkkailujaoston käsittelemät säännöstelyä koskevat konkreettiset tapaukset ostokortti- ja eri elinkeinoaloilla ilmenevät allaolevasta taulukosta:

	1952	1951	1950
Ostokorttiasiat	84	85	12
Inventoinnit	78	93	33
Ravintolat	22	7	3
Kahvilat	6	6	3
Työmaaruokalot	10	9	1
Henkilökuntien ruokalot	-	13	-
Tekstiili- ja jalkine liikkeet	70	67	28
Jalkinekorjaamot	12	4	6
Rakennustyöt	2	2	4
Rautakaupat	2	13	6
Puusepän- ja maalaustyöt	8	6	4
Auto- ja metallikorjaamot	26	9	8
Putki- ja sähkötyöt	22	19	4
Kioskit, hallit ja torit	45	25	18
Ruokatavaraliikkeet	24	63	-
Hedelmäkaupat	6	12	-
Parturit ja kampaamot	11	40	-
Ompelijat ja turkisliikkeet ..	21	23	-
Elokuvat	-	2	-
Sekalaiset (pesulat, kellose- pät ym.)	42	34	-
Vanhan arkistoaineiston polt- totilaisuudet	1	3	2
Yhteensä	492	535	132

Ylläoleva tilasto osoittaa, että kahden viime vuoden tarkkailukohteet ja niiden lukumäärät suurin piirtein vastaavat toisiaan. Ostokorttiasiaien suhteellisen suuri lukumäärä johtui ennen kaikkea ostokortin hakemusten käyttämisestä v. 1951 ja 1952, koska kortiston tarkkaileminen paljastaa epäselvät korttinsaantitapaukset ja niiden joukossa myös varsinaiset väärinkäytökset, esim. että sama henkilö on saanut kaksi jopa useampiakin ostokortteja harhaanjohtavilla tai väärillä perusteilla tai esittämällä löydetyn, vieraalle henkilölle kuuluvan ostokortin tarkkailuliuskan, johon on merkinnyt oman nimensä. Enimmäkseen ovat tarkkailutapaukset olleet sellaisia, joita ei ole voitu todeta selviksi säännöstelyrikoksiksi tai joista tehdyt ilmoitukset osoittautuivat aiheettomiksi tai johtuivat ilmoittajan epäilyksistä kohtuuttomien hintojen tai maksujen ottamisesta. Tarkkailutapausten kokonaismäärästä säännöstelyrikoksiksi todettiin yhteensä 38 tapausta (7.7 %) jotka siirrettiin rikospoliisille jatkuvaa tutkimista tai välitönsä syytetoimenpidettä varten.

Kyseiset tapaukset jakaantuivat seuraavasti: ulkomailla olevan henkilön Y-kortin väärinkäyttö 13, kahden Y-kortin ottaminen petollisella tavalla 7, kuolleen henkilön Y-kortin väärinkäyttö 2, säännösteltyjen tarvikkeiden varastovajaus 10 ja hintakiskonta 6 tapausta.

Tarkkailujaosto poltti kertomusvuoden aikana poliisiviranomaisten läsnäollessa kaupungin sähkölaitoksessa mitätöityjä ostokortin kuponkeja, ostolupia sekä vuosittain arkistosta poistettavaa vanhentunutta arkistoa-

Kansanhuoltotoimiston arkisto. Kansanhuoltotoimiston arkisto säilytettiin edelleenkin kolmessa eri paikassa, nimittäin Erottajan kalliosuojassa, kaupungin arkistossa, Sofiankadun 4:ssä ja kansanhuoltotoimiston huoneistossa.

Erottajan kalliosuojassa säilytetään pysyväisesti säilytettävää arkistoaineistoa 226 hyllyjuoksumetriä, 10 v:n aikana säilytettävää arkistoa 59 hjm ja 5 v. säilytettävää arkistoa 3 hjm eli yhteensä 288 hjm. Sofiankadun arkistossa säilytetään mm. ostokorttitanomuksia, ostolupatosikkeita ja maitokuponkeja. Kansanhuoltotoimistossa säilytetään mm. kahden viime vuoden ostokorttihakemukset, yhteensä 400 kpl laatikoita, jakelulistat sekä todisteet ja kuitit.

Tällä hetkellä säilytetään yhteensä 428 hjm arkistoaineistoa. Säilytettävänä on mm. v:lta 1943-1949 181 säkkiä maitokuponkeja, joiden säilyttäminen nyt enää lienee tarpeetonta ja jotka tullaan ehdottamaan hävitettäväksi.

Kansanhuoltolautakunnan ja -toimiston määrärahat ja niiden käyttö.

Kertomusvuoden talousarvion mukaan oli kansanhuoltolautakunnan ja -toimiston menoja varten osoitettu yhteensä 14 192 472 mk. Kansanhuoltolautakunnan ehdottama talousarvio oli 14 354 472 mk, joten vähennykset tekivät 162 000 mk. Vähennykset koskivat lautakunnan puheenjohtajan vuosipalkkiota, jonka vähennys oli 12 000 mk ja vuosilomasijaisten palkkamenoja, joiden vähennys oli 150 000 mk.

Kertomusvuoden aikana myönnettiin kansanhuoltotoimistolle joko kansanhuoltolautakunnan anomuksesta tai välittömästi erinäiset lisämäärärahat sellaisen menojen peittämistä varten, joita ei edeltäkäs in voitu merkitä v:n 1952 talousarvioon seuraavasti: Tilapäiset viranhaltijat, sairauslomasijaisten palkkaamista varten 32 045 mk; Tilapäiset viranhaltijat, ikälisien maksamista varten 176 455 mk ja vuosilomakorvaukseen 915 mk, eli yhteensä 177 370 mk; Vuokrat, kansanhuoltotoimiston korotetun huoneistovuokran maksamista varten 115 020 mk v:lta 1952, ostokorttikanslian vuokran maksamista varten 123 820 mk ja 30 000 mk muita vuokramenoja varten eli yhteensä 268 840 mk. Kaiken kaikkiaan myönnettiin näin ollen lisämäärärahoja 478 255 mk, joten lautakunnan ja toimiston talousarvion loppusumma oli 14 670 727 mk. Menojen loppusumma oli 13 712 570 mk ja säästö 958 157 mk eli 6.5 % talousarvion kokonaismäärärahasta.

Kansanhuoltolautakunnalle ja -toimistolle v. 1952 myönnetyt määrärahat ja lautakunnan sekä toimiston menot ilmenevät lähemmin seuraavasta:

	Määrärahat, mk	Menot, mk
Palkkiot	312 500	171 000
Tilapäiset viranhaltijat	8 584 040	8 733 170
Vuosilomasijaiset	65 440	60 890
Muut palkkamenot	575 280	568 315
Vuokrat	680 212	922 050
Valaistus	25 000	21 797
Siivoaminen	20 000	5 605
Painatus ja sidonta	200 000	170 061
Tarverahat	650 000	548 971
Kuljetus- ja matkakustannukset	80 000	70 311
Ostokorttien jakelu	3 000 000	2 440 400
Yhteensä	14 192 472	13 712 570